

Şanlı Zəfər yaralarımızın məlhəmi oldu

32 ildən sonra girovluqda saxlandığı yerə gedən Xocalı sakini səbirsizliklə doğma yurda birdəfəlik qayıdışını gözləyir

Düz 32 il əvvəl insanlığa sığmayan cinayətin qurbanına çevrildilər... Bir gecədə olmanın vəhşəti yaşadılar. Erməni barbarlarının xain planları nəticəsində isti ocaqlarından, yurd-yuvalarından didərgin düşdülər. Soyuq fevralın şaxtalı, qarlı havasının sazağından çox ürəklərinə çəkilən dağ kəsirdi onları. Atasız-anasız qalan körpələrin, ailə üzvlərini itirənlərin, qollarında əzizləri can verənlərin ah-naləsi, dəhşətli faciənin, soyqırımının real mənzərəsi idi. Bu, əsrin faciəsi - XOCALI harayı idi!

27 gün əsirlikdə

Azərbaycanlılar illərlə "Xocalıya ədalət!" şüarı ilə bir çox ölkədə haqq səslərini eşitdirməyə çalışdılar, dünya dövlətlərinə, insan haqları ilə əlaqədar beynəlxalq təşkilatlara "ədalət" deyə səsləndilər, amma Azərbaycanın haqq səsinə eşidən, duyan olmadı. Dünya erməni vəhşiliklərini, azərbaycanlıların Xocalıda yaşadıkları dəhşətləri görməzdən gəldi.

Təbii ki, bütün bunların qisas günü var idi. 2020-ci il Vətən müharibəsindəki Zəfər və 2023-cü ilin sentyabrında keçirilən antiterror tədbirlərindən sonra Qarabağ, o cümlədən Xocalı azadlığına qovuşdu. Erməni vandallarının izi torpaqlarımızdan silindi. Bu gün üçrəngli bayrağımız Xocalıda qürurla dalğalanır.

Hətta xocalılılar doğma yurda qayıdışa da hazırlaşır. Bu il keçmiş məcburi köçkünlərin daimi məskən salacağı şəhərlər arasında Şuşa, Cəbrayıl, Kəlbəcər, Xankəndi ilə yanaşı, Xocalı da var.

O dəhşətli gecənin əzab-əziyyətlərini görəndə, 27 gün girovluqda işgəncələrə məruz qalan Valeh Hüseynov cəmi bir il öncə tezliklə Xocalıya qayıdacağını, öz el-obalarını görəceyini səbirsizliklə arzuladığını və buna ürkədən inandığını deyirdi. Amma heç bir il keçməmiş o, düşmən tapdığından azad olunmuş Xocalıya ayaq basdı.

İllərlə torpağından didərgin salınmış Valeh Hüseynov bu gün qürurla dayanır Vətən torpağında. Ağrılı-acılı günlər unudulmur, amma yaraların məlhəmi tapılana qədər yavaş-yavaş sağalır.

"Yanvar ayında ilk dəfə Xocalıya gedəndə bir neçə saat şokda oldum. Soruşurdular "hara gedirsən?", deyirdim Xocalıya. Bu, gözlənilməyən bir ifadə idi: "Gedirəm Xocalıya". Gecəni orada qaldıq. Səhəri gün özümə gəldim ki, artıq Xocalıdayıq".

Bu sözlərlə sevincini, həyəcanını bölüşür Valeh Hüseynov. O, 32 ildən sonra uşaqlığını, gəncliyini, bəlkə də ömrünün ən gözəl illərini qoyub gəldiyi yurduna qovuşub. Hisslərini sözlə ifadə etməyin mümkünsüzlüyündən, Xocalının təbiətindən, səfalı havasından söz açır. "İlk getdiyimiz gün hava çox soyuq idi. Amma Xocalıda hava nə qədər soyuq olsa da, külək olmur, bu da adama xoş təsir bağışlayır. Xocalılıların şəhid olduğu yerləri, evimizi, bulaqları görmək istəyirdim. Xocalıda hazırda abad-

lıq, tikinti işləri gedir. Quruculuq proseslərini izlədik. Daha sonra Xankəndidə, Şuşada olduq. Yanvarın 31-i Bakıya qayıtdıq. Hələ də özümə gələ bilməmişəm. Xocalı alınıb, Xocalı bizdədir, Xocalı şəhidlərinin, itkinlərinin meyitləri tapılır", - deyər söhbətinə davam edir.

Girovluqda saxlandığı yer...

Valeh Hüseynov illərlə həsrətində olduğu Xocalıya iki dəfə gedib. Fevral ayında ikinci səfəri zamanı isə havanın daha gözəl keçdiyini vurğulayır. Bu dəfə girovluqda saxlandığı yerlərdə olub. Həmin günlərin ağrı-acısını, illərlə qəlbində daşdığı əzabı hiss edərək, işgəncələrə məruz qaldığı yerə bu dəfə qalib ölkənin qalib vətəndaşı kimi gedib.

Xocalını görəndə keçirdiyi hissləri ifadə etməyə çətinlik çəkir. Valeh Hüseynov vurğulayır ki, insan başqa heç bir halda belə hisslər yaşaya bilməz. Heç cür izah etmək olmur ki, uşaqlığın, keçmişin, ayağının dəydiyi yerlər o anda səni özündən alır.

O, ötən günləri xatırlayır: "32 il bundan öncəyə qədər orada gəncliyimiz keçib, bura qohum-əqraba, dost-taşaşlarımızı gördüyüm yerlərdir. İndi onların çoxu həyatda yoxdur..

Xocalı kənd təsərrüfatı, maldarlıq üçün əlverişli yer idi. Eyni torpaqda bir neçə tərəvəz, meyvə ağacları əkilir, hamısı da bol məhsul verirdi. Xocalı məhsulları digər bazarlarda adla deyilirdi. Meyvələri çox dadlı idi, o qədər şirin olurdu ki, kompot, mürəbbəyə şəkər tozu az qatılırdı.

Məktəb illəri ən əziz günlər idi. Dərstdən çıxıb üzüm bağına girib yeyə-yeyə evimizə gəlirdik. Xocalıda biri qızlar, digəri oğlanlar üçün olan iki bulaq var idi. Onları ortadan hündür çəpər ayırırdı ki, o üzlə bu üz görünməsin. Oğlanlar bulağı "Gənclik bulağı" adlandırmışdıq, suyu yayda buz kimi olur, qışda isə isinirdi. Bulağın üst tərəfində salınmış böyük bağda bütün meyvə ağacları var idi. Hər kəs bağdan meyvə dərib yeyə bilirdi, amma heç kim yıqıb aparmazdı, çünki hamının həyatında meyvə ağacları var idi".

"Ermənilər Xocalını elə gündə saxlayıblar ki..."

İşğaldan azad olunmuş bütün ərazilərimizdə yaşayış evlərindən tutmuş ta-

rixə abidələrə qədər hər şey erməni barbarları tərəfindən dağıdılmış, viran qoyulmuşdu. Daşı daş üstündə qoymayan ermənilər Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun təbiətini - ağaclarını, bulaqlarını, göllərini, çaylarını belə məhv etməkdən çəkinməmişdilər.

Bəzi rayon, şəhərlərdən yalnız hərbi məqsədlər üçün istifadə etsələr də, məskunlaşdıqları Xocalı, Xankəndi, Şuşa kimi şəhərləri belə dağıdıb viran qoymuşdular. Bu illər ərzində torpaq iddiaları ilə çıxış edən haylar cənnət Qarabağı xarabazərlikə çevirmişdilər.

Valeh Hüseynov da Xocalıdakı dağıntılardan söz açır: "Ermənilər Xocalını elə gündə saxlayıblar ki...Hər yeri kol-kos basıb. Yaşadıqları yeri də dağıdıblar. Əgər bu torpaqlarda yaşamaq istəsəniz, nəyinizə lazım idi? Bizim yaşadığımız Qala dərəsində bir qonşuluqda Davud kişinin evi qalmışdı. O evin içində də xırda-xırda otaqlar tikiliblər, heç bilinmir orda neyniyirmişlər. Bizim evdə əvvəl yaşayış olub, amma sonra dağıdıblar. Babamgilin, əmilərimin, digər qohum-əqrabaların evləri vəhşilər tərəfindən məhv edilib. Daşlarını da söküb daşıyıblar. Xocalıda evlər qara daşdan tikilirdi, ancaq evin küncələrində tikinti daşından istifadə olunurdu. Çaylaq daşı Xocalının təbii sərvəti idi. Xocalıda dupduru bulaqlar, göllər, böyük stadion var idi. Hər şeyi dağıdıblar. Hətta bulaqları məhv ediblər, çay-

ların suyu azalıb. Başa düşə bilmirəm ki, onlar orada nə etmək istəyiblər?"

Xocalı soyqırımını XX əsrin ən dəhşətli hadisələrindən biridir. Xəbərsiz, köməksiz, silahsız, əliyalın olan xocalılıların boranlı gecədə canlarını qurtarmaq üçün üz tuta biləcəkləri yeganə çıxış yolu Kətik meşəsi istiqaməti idi. Amma canilər burda da pusqular quraraq körpə, qoca, qadın demədən hər kəsi öldürüblər. Qarlı havada şaxtadan donub ölənlər kim, düşmənlər gülləsinə tuş gələn kim...

Dünya bu faciəni görməzdən gəlsə də, erməni vəhşilərinin insanlıq əleyhinə cinayətlərinə sussalar da, tarix silinmir, heç nə unudulmur. Amma məsələ həm də xislətdədir axı... Bu, erməni xislətidir - vəhşi, cinayətkar, qaniçən.

Milli ənənələrə qayıdış

Hər bölgəmiz özünəməxsus mədəniyyəti, ənənələri ilə seçilir. Elə Xocalının da öz qeyri-adiyyətləri, maraqlı adətləri var imiş. V.Hüseynov Xocalıya qayıdırdan sonra bu qədim ənənələri davam etdirəcəklərinə ümid edir: "Xocalıda Salman kişi var idi, ona "poçtalyon Salman" deyirdik. Xeyir, şəxər olanda toy sahibi, ölü yiyəsindən xəbərsiz atı minib Xocalıdakı evlərə çatdırardı. Biri özünə ev tikəndə qohum, qonşu yığılıb kömək edərdi. Usta çağıranda o da qiymət danışmazdı, "nəyə gücün çatır, verərsən" deyirdi".

Bu gün işğaldan azad olunmuş bütün ərazilərimizdə sürətli tikinti, quruculuq işləri gedir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun hər bir şəhəri, kəndi Böyük qayıdışa hazırlaşır. Prezident İlham Əliyev Xocalıya qayıdışın anonsunu artıq verib. 2024-cü il xocalılıların da ili olacaq. İllərlə həsrət qaldıqları isti ocaqlarına geri dönəcəklər.

Sürətli quruculuq işləri görülür

V.Hüseynov Xocalıya ilk səfərindən 10-15 gün sonra ikinci gedişində Xocalıdakı dəyişikliyə təəccübləndiyindən də danışır: "O qədər dəyişiklik var idi ki. Sürətli quruculuq işləri gedir. İnanıram ki, tezliklə bütün işlər görülməkdir. Mart ayında 50 ailə Xocalıya köçməlidir. Salamət evlər təmir-bərpa olunur, dağıdılmış evlərin isə yerində yenisi tikilir. Xocalıda kimlərin evi var idisə, hər kəsə əlaqə saxlanılıb, onlara həmin yerdə ev tikiləcək. Evlərin təmir olunduğunu gördük. İnsanlar öz evlərinə gedib-gəlirlər, tikinti prosesini izləyirlər. Hətta bəzi istəklərini bildirirlər, bu məsələlərə də baxılır".

Qeyd edək ki, müsahibimizin evinin ön hissəsi dağıdılıb, yalnız divarları, tavanı, döşəməsi qalıb. Evə mərmə deydiyindən qiymətləndirmədən sonra mütəxəssis rəyi veriləcək. Buna əsasən tədbirlər görülməkdir.

Valeh Hüseynov deyir ki, insan harda yaşayarsa, oranı qurur, abadlaşdırır, amma xatirində hər zaman doğulub böyüdüüyü, uşaqlıq, gənclik illəri keçiyi yerlər qalır.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur artıq xalqımızın qəlbində qara yara deyil. Çünki torpaqlarımız azaddır. Əzəli torpaqlarımız, isti ocaqları sakinlərin yalnız xatirələrində yaşamayacaq. Onlar geri qayıdaraq ocaqlarını qalayacaq, cənnət məkənlərində firavan həyat sürəcəklər. Xocalılılar üçün də bu günlər uzaqda deyil...

Əsmər QARDAŞXANOVA,
"Azərbaycan"

